

Lättläst för flerspråkiga och mångkulturella läsare

Blogg av Sabira Ståhlberg
forskare i flerspråkighet och mångkulturella frågor

1. Flerspråkiga har nytta av lättläst
2. Lära språk med lättläst
3. Lättläst för olika kulturer
4. Lättläst stöder språkrevitalisering

Lästips: Sabira Ståhlbergs böcker *Brokiga boken*, en lättläst bok med tre språknivåer som handlar om att byta land, kultur och språk, och *Brokiga språket* om språk, flerspråkighet och språkinlärning

*Projekten "LäsLätt 2020 för ökande och spridning av information om lättläst"
och "LäsLätt 2.1 för skapandet av nytt digitalt material om lättläst"
stöddes åren 2020 och 2021 av*

1. Flerspråkiga har nytta av lättläst

Frågan om språkinlärning är högaktuell för många föräldrar och lärare. Elever med annat hemspråk, särskilt nyanlända, har ofta svårt att förstå skolspråket och innehållet i skolböckerna.

Bokpils **pedagogiskt lättlästa böcker** kan vara ett steg på vägen till att inhämta både skolspråket och nya kunskaper.

Med lättlästa böcker är det ofta lättare att lyckas med läsandet. Kapitlen är korta, strukturen enkel och handlingen spännande och medryckande. Känslan att lyckas och förstå texten kan skapa större motivation att förkovra sig i skolspråket.

Pedagogiskt lättlästa böcker **stöder skolans läroplan**. Nytt eller svårt material kan inhämtas till exempel genom att eleven parallellt med läromaterialet eller först läser en lättläst bok om temat och förstår vad det handlar om.

I över tjugo år har Sabira Ståhlbergs lättlästa böcker använts i skolor i flera länder. Erfarenheterna visar, att flerspråkiga elevers **prestationer ökar** då de får möjligheten att läsa lättläst.

Då eleven **förstår innehållet** och sammanhanget brukar det gå fortare att lära sig ny terminologi. Lättlästa böcker förklarar svåra frågor på ett enkelt språk, men utan att förenkla innehållet.

2. Lära språk med lättläst

Vanligtvis börjar vi lära oss ett nytt språk med hjälp av en lärobok eller en app. **Upprepningar** och **övningar** stöder minnet. Men att lära sig ett nytt språk innebär att inhämta mer än ordförråd och grammatik. Småningom börjar vi läsa längre texter och **skapa egna meningar**, samtidigt som vi skaffar oss mer erfarenheter och kunskaper.

Steget från lärobokens **standardspråk** till vardagens tal- och skriftspråk kan verka långt. Med lättlästa böcker kan klyftan mellan lärande och användning av språket överbyggas.

Läsning stöder inläring

Hjärnan bygger på tidigare kunskap och erfarenheter och skapar en ny ”språkanal” för varje nytt språk. Läroböckerna har som mål att erbjuda främst **grundläggande kunskaper** och utveckla vissa färdigheter. Snart behövs dock mer för att språkkunskaperna ska kunna utökas och utvecklas.

Den långa inlärningsprocessen kan förkortas med hjälp av lättlästa böcker. Orden lätta att förstå och raderna och kapitlen korta. Då lättlästa böcker används parallellt i språkundervisningen kan flera saker hända:

- språket blir **intressantare** att lära sig
- ett **emotionellt band** skapas till berättelsen och språket inhämtas utan specifika studier
- **vardagsspråket** ur böckerna kan användas direkt i och utanför lärosituationen
- språkinläringen får större **kontinuitet** genom att läsa en hel bok under en längre period (i motsats till lärobokens fragmenterade och lösryckta dialoger och texter)
- känslan att **lyckas** med språket ökar; höjd **motivation** att lära sig
- **språknivåerna** ger möjlighet att välja rätt bok enligt aktuell nivå
- i grupp skapar läsning och bokdiskussioner större **gemenskap**
- alla **inkluderas**, oberoende av läsförmåga eller språkkunskaper

Översätta

Översättning är ett effektivt sätt att lära sig språk. Flerspråkiga och personer som redan skapat rutiner att lära sig språk inhämtar ofta snabbt följande språk genom att översätta. Översättning skapar **kopplingar** till redan existerande information och stimulerar hjärnan att bygga vidare på den. Vid översättning av lättlästa texter **upptäcks** ord, uttryck och strukturer. Vi **reflekterar** över hur olika språk fungerar, hur vi uttrycker oss och varför, varifrån orden eller uttrycken härstammar... och många andra aspekter, som gör inläringen mer **spännande**.

Samtidigt ger vi hjärnan möjlighet att **jämföra** språken då vi arbetar parallellt med två eller flera språk. Jämförelser är viktiga för att språkkunskaperna ska stabiliseras och fördjupas. De stöder såväl **minnet** som **språkmedvetenheten**. Att översätta **tillsammans** erbjuder dessutom möjligheter till diskussioner och större förståelse för varandras språk och tankevärldar.

3. Lättläst för olika kulturer

I dagens globaliserade värld möter vi allt oftare människor som har en annan kulturbakgrund. I skolan känner elever med en annan kultur dock ofta att skolböckerna och materialet de lär sig inte reflekterar deras verklighet. Hurdan litteratur behöver de för att känna igen sig? Måste den vara specifikt riktad till deras etniska, språkliga eller kulturella grupp (som i mångkulturell pedagogik), eller fungerar en och samma bok i flera kulturer?

En elev som har en annan kultur- och språkbakgrund känner sig inte sällan främmande inför materialet som skolan erbjuder. Skolans undervisningsmaterial är riktat till elever som har skolans språk som **modersmål**. I skolan förväntas eleverna **identifiera** sig med vissa samhällliga värderingar som anses representera nationen. Elever med ett annat hemspråk och en annan kultur – eller flera språk och kulturer – **passar inte in i modellen**. Främlingskapet börjar i skolan och påverkar alltför ofta deras framtidsutsikter. Hur kan dessa elever stödas så att de inkluderas?

Det finns många möjligheter, men ett sätt är att använda lättlästa böcker. Bokpils erfarenheter med lättläst på flera språk visar att samma bok fungerar väl i olika kulturer och sammanhang. Lättlästa böcker har flera fördelar:

- De är **lättare att läsa** för elever som har svårt med skolspråket.
- Då hela klassen läser samma lättlästa bok **inkluderas** alla i diskussionen och arbetet kring boken.
- Om eleverna läser samma lättlästa bok på flera språk parallellt utvecklas deras **språk- och översättningsförmåga** och även **ordförrådet** och **tänkandet**.

Bokpils pedagogiskt lättlästa böcker stöder skolans målsättningar och de kan användas som **extraläsning** till flera olika ämnen i skolan. Men en bok måste skrivas och illustreras så att den passar för olika kulturer. Böckerna behöver inte riktas särskilt till en kultur, utan de måste vara **från början** mångkulturella för att fungera i mångkulturella sammanhang.

Bokpils böcker finns idag på flera språk och läses både av personer som talar språken hemma och läsare som lär sig språken.

Filip är hjälte i flera böcker. Han **växer** tillsammans med läsarna. Filips värld – familjen, skolan, vänner – kan befinna sig **var som helst**. Han bor i en stad liksom majoriteten av världens befolkning, men händelserna är inte beroende av den urbana miljön. Filip råkar ut för händelser och situationer som **vem som helst** kan hamna i. Författaren Sabira Ståhlberg och illustratören Maria Viitasalo har medvetet skapat personer och miljöer som alla kan identifiera sig med.

Erfarenheterna och feedbacken Bokpil har fått från olika håll, av lärare, elever och läsare i olika kulturer, visar att *Miranda*, som handlar om **mobbning**, har gått hem också i kulturer där mobbning inte existerar som ett diskussionstema.

Mirandas möte med en delfin fungerar olika på diverse språk; i vissa språk är berättelsen mer **beskrivande**, medan den i andra språk är mer **handling** och **aktivitet**. Oberoende av språkskillnaderna berör berättelsen läsarna. Många läsare från olika kulturer har delat med sig av sina egna erfarenheter av mobbning. Flera av dem har äntligen fått ord för att uttrycka sina upplevelser och känslor.

4. Lättläst stöder språkrevitalisering

Hur kan vi bibehålla vårt eget språk, då trycket från omgivningen och majoritetens språk är stort?

Många minoriteter är idag oroliga för sina språk. Antalet språk minskar globalt och mänskligheten är på väg mot en allt fattigare **språkdiversitet**. Kring hälften av världens ungefär sjutusen språk beräknas försvinna inom de närmaste hundra åren.

Varför är det viktigt att öka användningen av och revitalisera språk som talas av mindre grupper?

Språk hör ihop med kultur, livsstil, traditioner och mycket annat som till exempel förståelse för en viss slags miljö. Ett språk **reflekterar** olika uppfattningar och synsätt och många andra aspekter av det mänskliga livet och medvetandet.

Tillsammans med språket försvinner enorma mängder **kunskap** och även gruppens tillgång till sin **bakgrund**. På det personliga planet påverkas välmåendet, tänkandet, utvecklingen, mänskliga relationer och mycket annat, då en individ inte lär sig familjens språk eller kan använda det endast bristfälligt.

Modern och lättläst litteratur, som **stöder språkbruket** och skapar intresse för att läsa och skriva, är ett sätt att revitalisera språk.

Särskilt barn och unga, men också vuxna som vill förbättra sina språkkunskaper, får genom att läsa lättlästa böcker tillgång till vardagsspråket och samtidigt kan de utöka sitt ordförråd.

Pedagogiskt lättlästa böcker handlar om många olika teman och erbjuder därför ett brett spektrum för användning av ord och uttryck och möjligheter till utveckling av språket.

Bokpils böcker är alla ursprungligen skrivna på ett minoritetsspråk, **finlandssvenska**. Bokpil har också böcker på minoritetsspråket **tatariska**.

Vi har också skrivit vetenskapliga artiklar om hur lättlästa böcker kan utveckla språkkunskaperna hos flerspråkiga barn och unga från minoriteter, vars hemspråk används främst inom familjen och för vardagliga teman.